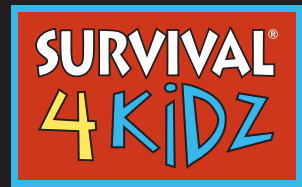

RAITS BILONG OL PIKININI¹

NA OL SAMPELA WOK WE OL PIKININI I MAS MEKIM

Ol² Pikinini i gat rait:

- long i stap laip.
- long i gat wanpela nem long yusim aninit long lo, na long i gat kantri bilong en, na long i gat ol papamama husat i ken save long em na lukautim em.
- long kisim gutpela lukautim long kamapim gutpela sindaun, long sait bilong bodi bilong ol, long tingting bilong ol, long spirit bilong ol, long ol gutpela na stretpela pasin bilong ol, na long ol samting ol i nidim long sosial developmen bilong ol, we ol i ken gro na kamap strong na kamapim ol gutpela samting insait long laip bilong ol.
- long kisim fri edukesen bai ol i ken kisim save long rit na rait, na dispela i ken helpim ol long save long ol samting i kamap insait long komyuniti bilong ol, na bai em i ken mekim ol i stap fri long ol kainkain giaman pasin na pasin i no stret.
- long kamapim tingting o laik bilong ol yet, long ol samting ol i ting i ken helpim ol o bagarapim ol insait long laip bilong ol, na long givim ol gutpela stia toktok na sapotim ol long kamapim ol gutpela tingting long bihainim.
- long tingting, bilip na toktok long wanem samting ol i laikim, tasol ol i mas i noken stopim ol arapela manmeri long amamasim raits bilong ol.

Ol gavman, ol kainkain grup, ol komyuniti, ol kalsa, ol famili na ol papamama i mas wok bung wantaim long kamapim wanem i gutpela bilong wanwan pikinini, olsem na taim ol i gro na kamap bikpela, ol bai i lainim long yusim gut dispela raits bilong ol long gutpela na stretpela wei.

Ol pikinini i noken i stap longwe long ol papamama bilong ol, tasol sapos em i gutpela long i stap longwe long ol papamama bilong ol, orait ol i ken mekim olsem.

Ol pikinini we ol famili bilong ol i no inap lukautim ol gut, ol i gat rait long kisim gutpela lukautim long ol manmeri, we ol i mas i gat rispek long ol, maski ol i pikinini man o meri, o ol i gat narapela tok ples, o ol i bilong narapela kalsa, o ol i bilong narapela lotu, na maski ol i go i stap long narapela kantri.

Ol pikinini we papamama bilong ol i bruk marit pinis, ol i gat rait long i go lukim wanpela bilong papa o mama bilong ol. Papa o mama i mas i noken stopim raits bilong ol pikinini long i go lukim narapela. Tasol sapos dispela raits bilong ol pikinini long i go lukim papa o mama bilong ol i no gutpela long tingting bilong ol, orait ol i noken i go lukim ol.

Ol famili husat i stap long narapela kantri, ol i ken i go i kam namel long kantri ol i stap long en, na kantri bilong ol yet. Dispela pasin i mas kamap bai ol papamama na ol pikinini i ken i gat sans long lukim ol yet na toktok wantaim, o ol i ken kam bek na i stap wantaim gen olsem wanpela famili.

Ol pikinini husat i kam insait long wanpela kantri olsem refuji, ol i mas i gat wankain raits olsem ol pikinini i kamap insait long dispela kantri.

Ol pikinini i mas kisim gutpela lukautim bai ol i noken kisim pen o bagarap long bodi bilong ol, na ol papamama i noken lusim tingting long ol na mekim nogut long ol, na i noken bagarapim ol o mekim nabaut long ol, na ol i noken mekim sampela kain pasin we i ken kamapim bagarap insait long laip bilong ol, kain olsem long slip wantaim ol o mekim pasin pamuk wantaim ol, o long paitim ol na givim pen long ol long taim bilong hevi o birua, o givim wok long ol na tokim ol long wok hat, o salim ol na kisim moni, o paulim ol na yusim ol long salim bodi bilong ol long mekim pasin pamuk, o long mekim wok bilong ol bikpela manmeri, o long kisim ol marasin nogut o drak.

Ol pikinini husat i kisim pen o bagarap, o ol man i lusim tingting long ol, o mekim nogut na bagarapim ol, dispela ol kain pikinini i mas kisim helpim long bringim bek dispela rispek we ol i gat long ol yet olsem ol pikinini, na mekim laip bilong ol i ken kamap gut gen.

Ol pikinini we ol man i sutim tok long ol i brukim lo, ol i mas kisim sampela kain helpim long sait bilong lo. Ol pikinini husat i stap insait long kalabus, long wanem ol i mekim sampela bikpela rong, ol i mas i stap bilong ol yet na i noken i stap wantaim ol bikpela manmeri insait long kalabus, na ol i mas i gat sans long toktok wantaim ol famili bilong ol.

OL SAMPELA WOK WE OL PIKININI I MAS MEKIM

Ol pikinini i gat wok long:

- rispektim raits bilong ol arapela na rispektim ol papamama bilong ol tu.
- mekim ol pasin na tok em i tru tasol na i noken giaman.
- i noken bikhet long ol arapela o givim pen o bagarap long ol.
- lukautim gut envairamen o hap ol i stap long en.
- lainim moa samting inap long save na strong bilong ol, na sapos i gutpela, orait ol i ken sherim ol dispela save na tingting ol i lainim wantaim ol arapela.
- helpim ol lain husat i sot long ol samting, na ol lain husat i nogat ol gutpela samting, na helpim ol lain we ol man i bagarapim ol long ol kainkain toktok.

¹ **United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC)** i toktok long sampela ol bikpela raits o wok we ol pikinini i ken mekim. Ol i kamapim ol dispela raits bilong mekim bai olgeta pikinini husat i stap long wanem hap, na wanem kain laip ol i stap long en, bai ol i ken kisim gutpela lukautim long ol kainkain hevi o birua samting, bai ol i ken gro na kamap helti na kamap ol gutpela man na meri long bihain, taim ol i kamap bikpela.

² Pikinini em ol lain krismas bilong ol i stap aninit long 18-pela krismas.

Pikinini husat i luksave long ol pasin i gutpela na ol pasin i stret, em i ken i gat gutpela tingting long lukautim gut ol pikinini bilong tumora.